

ह.वि.शि.बो. अभ्यासप्रश्नपत्रम् (मार्च-2024)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा - दशमी

संस्कृतम् (2023-24)

समयः - होरात्रयम्

सम्पूर्णाङ्काः - 80

अवधातव्यम् -

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमत्रयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्

10 अङ्काः

1. अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-

(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- i. परोपकारः
- ii. फलम्
- iii. दुग्धम्

2×1=2

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- i. नद्यः परोपकारार्थं वहन्ति।
- ii. महापुरुषाः स्वार्थं विहाय सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः कार्यं कुर्वन्ति।
- iii. पुण्याय परोपकारः भवति।

2×2=4

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

परोपकारः

छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।

1

	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) i. (ग) परेषाम् ii. (ख) खादन्ति iii. (ख) महान् iv. (घ) सर्वत्र	3×1=3
खण्ड 'ख' रचनात्मक-कार्यम्		08 अङ्काः
2.	(क) पत्रलेखनम् प्रियमित्र महेश, सप्रेम (1) नमस्ते। अत्र कुशलं तत्रास्तु। अहं निजविद्यालयस्य (2) वार्षिकोत्सवस्य वर्णनं करोमि। सप्ताहपूर्वमेव विद्यालये सर्वे अध्यापकाः (3) छात्राः च वार्षिकोत्सवस्य सज्जायां व्यस्ताः आसन्। हरियाणाराज्यस्य शिक्षानिदेशकः कार्यक्रमस्य (4) अध्यक्षः आसीत्। सः कार्यक्रमम् अतीव प्राशंसत्, योग्येभ्यः छात्रेभ्यः च पुरस्कारम् अयच्छत्। (ख) चित्रं दृष्ट्वा रिक्तस्थानपूर्तिः (i) इदं वर्षा ऋतोः दृश्यम् अस्ति। (ii) गगनं मेघाच्छत्रं शोभते। (iii) बालिका शिरसी आतपत्रं धारयतः। (iv) द्वौ बालकौ जले कर्गदनौकाः तारयतः।	4×1=4 4×1=4
खण्ड 'ग' पठित-अवबोधनम्		24 अङ्काः
3.	गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत - प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-2 "बुद्धिर्बलवती सदा" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-5 "जननी तुल्यवत्सला" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
4.	श्लोकं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत - प्रस्तुतश्लोकः पाठ-1 "शुचिपर्यावरणम्" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतश्लोकः पाठ-9 "सूक्तयः" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य श्लोकस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
5.	सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :-	

	<p>प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्तयोः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः।</p> <p>अथवा</p> <p>अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि)</p> <p>1) महावृक्षः 2) दैवात् 3) फलम् 4) छाया</p>	<p>2×2=4</p> <p>अथवा</p> <p>4×1=4</p>
6.	<p>पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-</p> <p>(क) जनः निर्धनः आसीत्। (ख) जनः भूरि परिश्रम्य वित्तम् उपार्जितवान्। (ग) तनयः छात्रावासे निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत्। (घ) जनः स्वपुत्रं एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः।</p>	3×1=3
7.	<p>पठितश्लोकाधारित-उत्तराणि :-</p> <p>(क) मन्त्री वाक्पटुः धैर्यवान् अकातरः च स्यात्। (ख) मन्त्री परैः न परिभूयते। (ग) परैः + न ।</p>	2×1=2
8.	<p>रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>उत्तराणि :-</p> <p>(क) कीदृशी (ख) कस्य (ग) केषाम् (घ) कुत्र</p>	3×1=3
9.	<p>प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' पुस्तकात् संस्कृतभाषया एकं शुद्धं श्लोकं लेखने 4 अङ्काः प्रदेयाः। त्रुटिपूर्णवर्तन्यै अङ्काः कर्तनीयाः।</p>	1×4=4
खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्		22 अङ्काः
10.	<p>(क) गुणसन्धेः अथवा यण्-सन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।</p> <p>(ख) द्वन्द्वसमासस्य अथवा अव्ययीभावसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।</p> <p>(ग) कर्ताकारकस्य अथवा अपादानकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।</p>	<p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p>

11.	<p>यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :-</p> <ol style="list-style-type: none"> i. नद्यः ii. लताम् iii. केषाम् iv. बालकाय v. रामाभ्याम् vi. देवेषु 	4×1=4
12.	<p>यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :-</p> <ol style="list-style-type: none"> i. पिबसि ii. अभवन् iii. पठावः iv. अस्ति v. पश्याव vi. कुर्मः 	4×1=4
13.	<p>उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :-</p> <ol style="list-style-type: none"> i. पुत्राय ii. पुत्रेण iii. जलम् iv. नेत्रेण v. ग्रामम् 	4×1=4
14.	<p>अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) उत्तराणि :-</p> <ol style="list-style-type: none"> i. एव ii. सदा iii. कदापि 	2×1=2

15.	<p>उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>उत्तराणि :-</p> <p>i. उप</p> <p>ii. अनु</p> <p>iii. वि</p>	2×1=2
खण्ड – 'ड' पाठाधारिताः बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः		16 अङ्काः
16.	<p>प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – उत्तराणि :-</p> <p>(क) (iii) रमेशः</p> <p>(ख) (ii) सम् + चरणम्</p> <p>(ग) (ii) अष्टानाम् अध्यायानां समाहारः</p> <p>(घ) (iii) तत्पुरुषः</p> <p>(ङ) (ii) असुन्दरः</p> <p>(च) (iv) सुचिरेणैव</p> <p>(छ) (iv) आम्रम्</p> <p>(ज) (i) प्रतिदिनम्</p> <p>(झ) (iii) कृत्वा</p> <p>(ञ) (iv) तुमुन्</p> <p>(ट) (i) 90</p> <p>(ठ) (ii) विंशतिः</p> <p>(ड) (i) प्रवासः</p> <p>(ढ) (ii) समुदाचारः</p> <p>(ण) (i) षड्</p> <p>(त) (i) अष्टवादने</p>	16×1=16